

Vitenskapelig navn: *Ruppia maritima* L.

Norsk navn: **Småhavgras**

Familie: Ruppiales - havgrasfamilien

Artsbeskrivelse

Småhavgras *Ruppia maritima* er en spinkel, flerårig og permanent neddykket langskuddplante (elode) (figur 1 og 2). Planten har en krypende jordstengel og kort, 3-30 cm høy, opprett stengel. Stenglene kan stå i knipper fra ledd på rhizomet og være mer eller mindre forgreinet, uten adventivrøtter oppover stengelen.

Figur 1. Habitus av småhavgras *Ruppia maritima*. Stenglene er forgreinet og blomstring og fruktsetting er ofte rik. Foto: ©Birna Rørslett.

Bladene er trådsmale, noe tykke og elliptiske i tverrsnitt, opptil 0,5 (-1) mm breie og med 1 utydelig midtnerve. Det ligger en langsgående luftkanal på hver side av midtnerven. Bladfargen er grønn eller brungrønn. Bladspissen er mer eller mindre tydelig asymmetrisk og kan variere fra tilspisset til noe avrundet og har karakteristiske uregelmessige tenner (Schou et al 2017) (figur 3). Bladslirene er lite eller ikke oppblåste, **uten** en slirehinne.

Referanse: Birna Rørslett og Marit Mjelde 2021. Faktaark: *Ruppia maritima* Småhavgras. Versjon 1. Fotoflora vannplanter. Norsk institutt for vannforskning.

Figur 2. Under vann danner de tynne skuddene av småhavgras en tett «jungle», med en stor overflate som gir grunnlag for epifyttisk begroing. Fiskeyngel finner gode gjemmesteder her og det yrer av bunndyr. Stunesosen, Evenes. Foto: ©Birna Rørslett.

Figur 3. Bladene hos småhavgras er ± tilspisset og selve bladspissen er ofte asymmetrisk (venstre). I øverste del er det små tenner i bladkanten (høyre). Midtnerven er ofte utydelig. Stunesosen, Evenes. Foto: ©Birna Rørslett.

Blomsterakset (figur 4) er rett eller noe bøyd, 1-5 cm langt, og strekker seg under blomstringsperioden, og har 2 blomster, som hver har 2 støvbærere og 4 fruktblad. Smånøttene er skeivt eggformete (figur 4) og sitter på ± lange skaft som kan være like lange som selve aksstilken. Stilkene med smånøttene danner en karakteristisk halvskjerm.

Figur 4. Den unge blomsterakset ligger innesluttet i en svakt oppblåst slire (oppe til venstre), og utvikler skjeve frukter som sitter på korte stilker i en halvskjerm (opp til høyre). Sliren er åpen og har hyaline kanter langs yttersiden.

Smånøttene (nede til høyre) har et karakteristisk, skeivt eggformet omriss. 2X forstørret. Stunesosen, Evenes. Foto: ©Birna Rørslett.

Økologi

Småhavgras er en brakkevannsplante, og er registrert i områder med salinitet fra 1 til 18(-19) promille (Mjelde 2014). Arten finnes langs det meste av kysten på finkornet sediment i dammer og i kystnære innsjøer med brakt vann, i poller, indre deler av fjorder o.l.

Den vokser ofte på grunt vann, 0,3- 1 m dyp, men kan danne bestander ut til noen meters dybde. Småhavgras danner ofte enarts-bestander (figur 5) som gjerne avløses av bestander med skruhavgras *Ruppia cirrhosa* eller ålegras *Zostera*-arter ved økende salinitet eller dypere vann.

Småhavgras inngår i vegetasjonstypen havgras/tjønnaks-undervannseng, havgras-utforming (Fremstad 1997). Arten kan forekomme sammen med ålegras *Zostera* spp., skruhavgras *Ruppia cirrhosa* og vasskrans *Zannichellia palustris* (coll.), samt makroalger av ulike typer.

Figur 5. Småhavgras kan forekomme i tette undervannsenger i grunne brakkvannspoller. Det er ofte kraftig utviklet algepåvekst samtidig, som bidrar til det frodige inntrykket av planteveksten. Gjeving, Risør. Foto: ©Birna Rørslett.

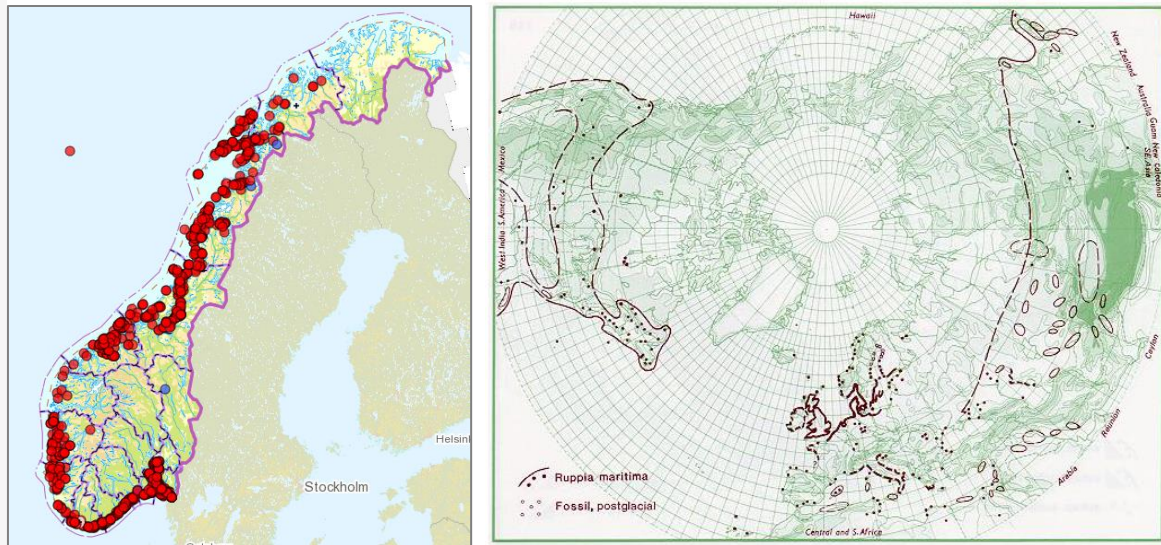
Skuddene dør ned på høsten og vinteren og overvintrer enten ved frø eller rhizomer. Småhavgras formeres ved frøspredning eller vegetativt ved hjelp av jordstengelen (figur 6).

Figur 6. Den krypende jordstengelen gjør det mulig for småhavgras å ekspandere utover løs bunn hvor ingen andre planter klarer å etablere seg. Vikskilen, Larvik. Foto: ©Birna Rørslett.

Utbredelse

Småhavgras har en kosmopolitisk utbredelse og finnes både i tempererte, subtropiske og tropiske områder. I Norge er den vanlig langs hele kysten nord til Troms. Den er ikke registrert i Finnmark.

Figur. Utbredelse av småhavgras i Norge (artskart.no, hentet 9.3.2020) (venstre) og utbredelse på den nordlige halvkule (Hultén & Fries 1986) (høyre). Symboler med hhv. blå farge og kryss viser registreringer for variantene *Ruppia maritima* var. *brevirostris* og *R. maritima* («var. *maritima*»). Funnet i Rendalen i Hedmark er feil, det er fra Leangen, Nord-Trøndelag. Koordinatene for observasjonen ute i Nordsjøen er også åpenbar feil.

Synonymer

Eksemplarer av *Ruppia maritima* med svært kortstilkete frukter er kalt *R. maritima* var. *brevirostris* Agardh (*R. brachypus* J.Gay) (Preston 1995). *R. maritima* var. *maritima* er bare én av mer enn 50 kjente synonymer for hovedarten (jfr. oversikt i The PlantList.org hentet 22.8.2020.).

Hovedkjennetegn

Småhavgras kjennes på:

- liten, spinkel plante som vokser på grunt vann i brakkvann
- trådsmale noe fortykkete blad med en utydelig midtnerve, 0,5-1mm breie
- ofte asymmetriske og ± tilspissede bladspisser
- bladene har små tenner i kanten mot bladspissen
- ± langstilkede smånøtter som danner en halvskjerm
- bladslirene er lite eller ikke oppblåste, åpne og med hyaline kanter

Forvekslingsarter

Småhavgras er svært lik skruehavgras *Ruppia cirrhosa*. Skruehavgras er imidlertid en større plante som har butte, mer symmetriske fintannede bladspisser, noe oppblåste slirer og 10-30 cm lange og til slutt spiralvridde aksskaft. Skruehavgras kan ha velutviklede adventivrøtter fra forgreiningspunkter langs stengelen, noe som mangler hos småhavgras. Den vokser ofte litt dypere enn småhavgras, men begge artene kan opptre sammen.

I poller og brakkvannssjøer kan havgras-artene forveksles med busttjønnaks *Stuckenia pectinata*, trådtjønnaks *S. filiformis* og hybridene *S. x suecicus* mellom disse to. Tjønnaks-artene har også svært smale blad, men bladspissen har ikke tenner i randen og slirene har en slirehinne ulikt havgras. Dessuten sitter blomstene i aks og ikke i klase eller halvskjerm som hos småhavgras.

Referanse: Birna Rørslett og Marit Mjelde 2021. Faktaark: *Ruppia maritima* Småhavgras. Versjon 1. Fotoflora vannplanter. Norsk institutt for vannforskning.

Havgras-artene kan kanskje også forveksles med ålegras *Zostera* spp. og vasskrans *Zannichellia palustre* (coll.). Ålegrasartene har **flate** blad med (1-)3-11 tydelige nerver og avrundet spiss, gjerne med et innhakk i toppen. Bladspissen er helrandet og ikke finntannet som for havgras. Ålegras-artene har heller ikke frukter i halvskjerm, men i et aks innsunket i en langsgående hylse. Vasskrans har smale (ofte <0,5 mm) blad med langt utdratt spiss og 1 nerve. Bladene sitter i ± tydelige 3-tallige kranser. Fruktenes sitter 2-4 sammen på korte stilker, eller helt sittende, og har knortede kanter og langt nebb.

Referanser

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA temahefte 12: 1-279.

Den virtuelle floran. <http://linnaeus.nrm.se/>

Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European Vascular Plants north of the Tropic of Cancer. Koeltz Scientific Books, Königstein, 498 s.

Lid, J. & Lid, D.T. 2005. Norsk flora. Det Norske Samlaget. 6. utg. ved Reidar Elven.

Mjelde, M. 2014. Vannvegetasjon i brakkvann, med spesiell vekt på Gunneklevfjorden i Telemark. NIVA-rapport Inr 6767-2014.

Preston, C.D. Pondweeds of Great Britain and Ireland. BSBI Handbook 8, BSBI, London, UK.

Schou, J. C., Moeslund, B., Båstrup-Spohr, L., Sand-Jensen, K. 2017. Danmarks vandplanter. BFN's Forlag.

The PlantList.org. *Ruppia maritima*. <http://theplantlist.org/tpl1.1/record/kew-308804>.